

**VARIATIONER I
SKOLSKÖTERS KORNAS
UPPLEVELSE AV HUNDEN SOM
VERKTYG INOM
HÄLSOFRÄMJANDE ARBETE**
EN KVALITATIV INTERVJUSTUDIE

LOUISE TIGERHIELM
PÄR TIGERHIELM

VARIATIONER I SKOLSKÖTERS KORNAS UPPLEVELSE AV HUNDEN SOM VERKTYG INOM HÄLSOFRÄMJANDE ARBETE EN KVALITATIV INTERVJUSTUDIE

LOUISE TIGERHIELM
PÄR TIGERHIELM

Tigerhielm, L & Tigerhielm, P. Variationer i skolsköterskornas upplevelse av hunden som verktyg inom hälsofrämjande arbete. En kvalitativ intervjustudie. *Examensarbete i pediatrik omvårdnad 15 högskolepoäng*. Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för Vårdvetenskap, 2019.

Bakgrund: Den psykiska ohälsan bland barn och unga i skolan ses enligt forskningen öka. Skolsköterskan har i sin hälsofrämjande roll ansvar för att följa upp elevernas hälsa och genom aktiva insatser förebygga och stödja eleven utifrån en samlad helhetsbild.

Syfte: Syftet var att belysa variationen i skolsköterskornas upplevelse om möjligheten att använda social tjänstehund inom hälsofrämjande arbete med elever.

Metod: En kvalitativ intervjustudie med semistrukturerad intervjuguide. Analysmetoden baserades på en fenomenografisk design.

Resultat: Resultat i föreliggande studie visar att flertalet skolsköterskor saknar verktyg som ger möjlighet att nå ut till de elever som inte själva aktivt söker kontakt. Resultatet pekade även på att fler områden inom elevhälsans stödjande insatser saknar resurser nog trots att problemområdena är väl identifierade.

Slutsats: Den sociala tjänstehunden ses som ett starkt alternativ till hälsofrämjande redskap inom skolsköterskans roll. Fynden i studien förmedlar att hunden kan bidra till en ökad mottaglighet hos eleverna som direkt relaterar till skolsköterskans inflytande i det hälsofrämjande arbetet.

Nyckelord: elevhälsa, fenomenografi, kommunikation, social tjänstehund, psykisk ohälsa,

THE VARIATIONS IN SCHOOL NURSE´S EXPERIENCE OF THE DOG AS A TOOL IN THE HEALTH PROMOTION WORK

A QUALITATIVE DESCRIPTIVE STUDY

LOUISE TIGERHIELM
PÄR TIGERHIELM

Tigerhielm, L & Tigerhielm, P. The variations in school nurse´s experience of the dog as a tool in the health promotion work. A qualitative descriptive study. *Degree project in pediatric nursing 15 credits*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of care science, 2019.

Background: According to research, the mental illness among children and adolescents in school is seen to increase. The school nurse has in her health-promoting role the responsibility to follow up the students' health and through active efforts, prevent and support the pupil based on a combined overall picture.

Aim: The purpose was to highlight the variation in the school nurses' experience about the possibility of using a social service dog in the preventive health work with students.

Method: A qualitative descriptive study with a semi-structured interview guide. The method of analysis was based on a phenomenographic design.

Result: Results in the present study, show that most school nurses have a lack of tools that give the opportunity to reach out to those pupils who don´t ask for help when they need it. The result also pointed out that more areas within the school health support, have a lack of resources even though areas with the problem are well identified.

Conclusion: The social service dog is seen as a strong alternative to health-promoting tools combined with the role of the school nurse. The findings in the study convey that the dog can contribute to an increased susceptibility among the students who directly relate to the school nurse's influence in the health promotion work.

Keywords: communication, mental illness, phenomenography, social service dog, student health

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6
BAKGRUND.....	6
Psykisk ohälsa.....	6
Skolsköterskan i mötet med eleven	7
Hunden – ett verktyg i mötet med barn	7
Regelverk för hundar i vårdande miljöer	8
Sociala tjänstehundar	9
Den sociala tjänstehundens effekter.....	9
PROBLEMFÖRMULERING.....	9
TEORETISK REFERENSRAM.....	10
SYFTE	10
METOD	10
Förförståelse.....	11
Design	11
Kontext och urval.....	11
Inklusionskriterier	12
Exklusionskriterier	12
Intervjuer.....	12
Datainsamling	13
Dataanalys.....	13
Första steget – lära känna data	13
Andra steget – kategorier	14
Tredje steget - utfallsrum	15
ETISKT STÄLLNINGSTAGANDE.....	15
FRAMTIDA VÄRDE.....	16
RESULTAT	16
Hunden som verktyg i skolsköterskans arbete.....	16
Lagar och riktlinjer.....	18
Nackdelar och risker.....	19
Hunden – en brygga till kommunikation	20
Insatser vid psykisk ohälsa	20
Studiens utfallsrum	22
METODDISKUSSION	23
Urval	23
Datainsamling	24
Dataanalys.....	25

RESULTATDISKUSSION	26
KONKLUSION	27
FÖRFATTARNAS INSATSER	28
REFERENSER	29
BILAGA 1	33
BILAGA 2	34
BILAGA 3	35
BILAGA 4	36
BILAGA 5	37

INLEDNING

Antalet barn och ungdomar med symptom på stress och psykisk ohälsa har fördubblats under de sista 20 åren (Folkhälsomyndigheten 2018). Allt fler barn och unga uppvisar psykosomatiska symptom som kan härledas till skolans pedagogik och brister i upplägg som leder till ökade prestationskrav och stress (a.a.).

I arbetet att förbättra hälsan hos barn och unga har elevhälsans hälsofrämjande arbete en utomordentligt viktig uppgift. Inom skolans pedagogik finns sedan tidigare sociala tjänstehundar som ska underlätta skolarbete för de barn som behöver särskilt stöd av olika skäl. Sociala tjänstehundar inom elevhälsan ter sig vara ett möjligt verktyg i syfte att tidigt identifiera barn med särskilda behov och därmed kunna sätta in tidiga insatser. Dock finns det ingen rapport eller studie som visar hur mycket det används eller hur skolsköterskorna upplever att arbeta med social tjänstehund som ett verktyg i det hälsofrämjande arbetet.

BAKGRUND

I barnkonventionen beskrivs barnets rätt att få grundläggande behov tillgodosedda, alla insatser ska baseras med barnets bästa i åtanke. Vad som är barnets bästa är individuellt och ska därför ligga som en reflekterande grund i arbetet med barn och ungdomar (Unicef 2018). Skolsköterskan ska arbeta utifrån ett hälsofrämjande arbetssätt där den enskilda individens egna resurser ska främjas för att kunna hantera och förbygga eventuell ohälsa (Socialstyrelsen 2016). I skollagen är barnkonventionens principer förtydligade, det framgår av 10§ att barnets egna åsikter är av största vikt, barnets inställning ska tydliggöras och betydelsen av elevens åsikter ska bedömas utifrån ålder och mognadsnivå (Skollagen 2010:800). En dialog med anpassad hälsovägledning har goda förutsättningar att lyckas när eleven upplever tillit till skolsköterskan. För eleven är ett respektfullt bemötande värdefullt och skolsköterskan bör vara ärligt engagerad och uppmärksam i samtalet (Johansson & Ehnfors 2006). Forskningresultat visar att om elever i grundskolan tidigt fångas upp, finns det möjligheter att motverka utanförskap, psykisk ohälsa och försämrade skolprestationer (Socialstyrelsen 2016).

Psykisk ohälsa

Socialstyrelsen (2010) presenterar strategier för utvecklandet av stödjande miljöer för hälsa, lärande och trygghet. Materialet riktas mot de barn som riskerar att utveckla svår psykisk ohälsa och mörkertalet som inte upptäcks i tid. Genom preventiva åtgärder finns möjligheter att fler barn i riskgrupperna får en möjlighet att utvecklas och fortsätta sitt lärande. Welch Holmes och Sheetz (2016) betonar vikten av att utbildade skolsköterskor arbetar i skolan. Ohälsa hos eleverna kan genom skolsköterskans kunskap och engagemang upptäckas i ett tidigt stadie, genom preventionsarbete ges eleverna goda förutsättningar till att klara sina studier och upprätthålla sitt välbefinnande (a.a.). Enligt Gren Landell (2017) är forskningen bristfällig gällande studier inom elevhälsan som studerar preventiva åtgärder kring ångestsyndrom. Interventionsstudier inom elevhälsan behövs även

kring hur barn kan få råd, stöd och behandling (a.a.). Rapportresultat visar på stora områdesskillnader gällande barn och ungas psykiska mående (Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin 2018). Barn som lever i socialt utsatta områden söker hjälp i lägre omfattning vid barn- och ungdomspsykiatriens första linje mottagningar. Statistiken i rapporten antyder att det finns ett större mörkertal av barn och ungdomar som är i behov av hjälp (a.a.). Elevhälsan är en värdefull resurs för barn som lever i mer socialt utsatta skikt i samhället (Arnesdotter m.fl. 2008).

Skolsköterskan i mötet med eleven

Den psykiska ohälsan är ett stort hälsoproblem bland dagens barn och unga (World Health Organization 2018). Statistiken bekräftar att den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar ökar (Socialstyrelsen 2017). Forskning visar att den kategori som hade störst nytta av det individuella hälsosamtalet var barn som blivit utsatta för mobbning. Dessa barn återkom ofta självmant till skolsköterskan (Borup och Holstein 2006). Hälsosamtalet bör utformas med fokus på stöttning för eleverna (Arnesdotter m.fl. 2008). Eleverna behöver själva hitta samband med hur de lever och hur det påverkar måendet. Skolsköterskan lyfts fram som en viktig part för eleverna, framförallt för elever från utsatta sociala grupper (a.a.).

Skolsköterskan har skyldighet att genomföra minst tre individuella hälsosamtal med varje elev under grundskoletiden (Skollagen 2010:800). Skolsköterskans uppgift under hälsosamtalen fokuserar inte enbart på elevens fysiska hälsostatus utan även levnadsvanor, sociala faktorer och psykiska välmående. Skolsköterskan kan därigenom skapa en samlad helhetsbild av individen som kan läggas till grund för eventuella stödåtgärder som eleven kan komma att behöva (Solders Wändahl & Milerad 2017). En central del av elevhälsans metodval i sitt hälsofrämjande arbete är dess värdering av etiska aspekter (Socialstyrelsen 2016). Elevhälsan bör sträva efter en förbättrad hälsa för eleverna och därmed en förhöjd livskvalitet, detta ska sättas i direkt relation till kostnader och effekten av insatserna. Resurserna ska fördelas efter behov samtidigt som alla individer har rätt till lika vård. Insatserna i elevhälsovården ska genom att göra gott skapa största möjliga nytta och respektera elevernas självbestämmande (a.a.).

Hunden – ett verktyg i mötet med barn

Nyttan av kontakt med djur i vårdande miljöer bidrar till övervägande positiva fördelar jämfört med fåtaliga eventuella risker som allergier, infektioner och bett (Brodie m.fl. 2002). Under 30 års forskning av djurassisterad terapi (DAT), har Friesen (2009) lyft fram både fördelar och nackdelar. Forskningen visar att DAT ger hälsofördelar till barnen vilket blir ett fysiologiskt, känslomässigt och socialt stöd. Det är av största vikt att de hundar som används är certifierade och utbildade tjänstehundar (a.a.). DAT är en fördelaktig behandlingsmetod för barn med psykiatriska sjukdomstillstånd (Stefanini m.fl. 2015). Resultat av forskning tyder på att barnen, med hjälp av DAT, får en stabilare emotionell balans och minskad social isolering. De barn som inte klarar av att delta i skolan har med hjälp av hundens inverkan en högre närvaro i skolaktiviteter (a.a.) Umgänge med djur kan bidra till en högre grad av tillfredställelse av grundläggande mänskliga behov (Håkansson 2008). Barnen uppfattar hunden som en mindre dömande part vid ett samtal, vilket medför att mötet med den vuxne blir mindre laddat (Friesen 2009). Studien visar att hundens närvaro bidrar till att barnet känner såväl social som emotionell trygghet, oavsett om syftet med mötet är pedagogiskt eller terapeutiskt.

Stress och anspänning minskar hos barnet, som slappnar av även om mötet har en allvarlig karaktär (a.a.).

Djupare dialoger mellan människor möjliggörs genom hundars närvaro då människors kommunikativa förmåga förbättras (Barker m.fl. 2012). Barn med olika sociala svårigheter som blyghet, ängslan och tillbakadragenhet, känner trygghet genom hundens närvaro. Vilket resulterar i att barnet vågar öppna upp för en djupare dialog (Friesen, 2009). Beetz m.fl. (2011) visar i sin forskning att hundens närvaro ger förhöjda oxytocinnivåer som underlättar relationen mellan barn och vuxna. Hos de barn i studien som hade en bristande förmåga att knyta an och skapa kontakt med vuxna människor och därför inte kunde tillgodose sig emotionellt stöd, sågs stora fördelar med hundens närvaro (a.a.). Studier har visat att hundar har en förmåga att tolka och tyda människors signaler även om signalerna i sig inte är medvetna (Lakatos m.fl. 2011; McKinley & Sambrook 2000). Barnet kan genom hunden erhålla mer trygghet och genom detta sjunker barnets stressnivå avsevärt. Genom hunden skapas en trygg kanal som bidrar till att kommunikationen med den vuxne leder fram till en förtroendeingivande relation (Beetz m.fl. 2011). Vidare forskning bekräftar att hundens närvaro minskar stresspåslag och därmed även stressrelaterade symptom av somatisk och psykosomatisk karaktär (González Ramirez m.fl. 2013). Det finns enligt Thompson (2009) fler fördelar med hundars närvaro i barnverksamheter. Genom lek och närhet guidar hunden barnen och stimulerar till inläring av gränser, emotionell ömsesidighet, interaktion och ansvar (a.a.). Hundar bär på förmågan att läsa av människors emotionella stämningläge via ansiktsuttrycken personen förmedlar i interaktionen (Turcsán m.fl. 2015).

Regelverk för hundar i vårdande miljöer

Socialstyrelsen (2014) har i samarbete med Jordbruksverket, Arbetsmiljöverket, Folkhälsomyndigheten och Statens veterinärmedicinska anstalt tagit fram en vägledning för gällande regelverk. Denna vägledning skapades då hundar används allt oftare i behandlande verksamheter eller för social samvaro och vägledningen kan användas som en guide för gällande regelverk. I vägledningen finns beskrivningar på hur verksamhetens systematiska kvalitetsarbete ska utvärderas, riskanalyser, vidta förebyggande åtgärder och skapa användbara rutiner för sitt certifierade hundteam (a.a.). I Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) (1982:736) står tydligt beskrivet att vården som utövas ska vara säker och av god kvalitet. Detta gäller inte enbart medicinska procedurer utan även faktorer som omgivande miljö, hygien och bemötande (a.a.). Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) beskriver att arbetsgivaren behöver utvärdera fysiska, sociala och psykologiska förhållanden i arbetsmiljön. I en miljö där sociala tjänstehundar vistas ska faktorer som exempelvis allergier och rädslor utvärderas och vidta åtgärder för att förhindra negativa hälsoeffekter hos omgivningen (a.a.).

Socialstyrelsen (2014) har tagit fram förslag på allergibegränsade åtgärder för att minska risken för allergiker. Lokalernas utformning bör inte innehålla stora mängder textilier, ventilationen ska vara god, materialval och rutiner för städning bör ses över och det ska finnas begränsningar i vilka områden hunden får vistas i lokalerna (a.a.) Företaget Medi-Tec bedriver forskning inom pälsdjursallergi, forskningen bedrivs på Karolinska institutet och resultaten omvandlas till produkter som ska bidra till att underlätta vardagen för pälsdjurs allergiker. En av deras produkter är Allergenius specialsampoo som idag används av majoriteten sociala tjänstehundar (Allergenius 2016). I en studie på 21 hundar utförd av

Karolinska Institutet visade resultaten att i genomsnitt försvann 85% av alla allergen efter 53 tvättningar och i vissa fall så mycket som 97%. Hundar kan börja tvättas med schampot i tidig ålder under sin valpperiod och tvättas sedan en gång i veckan (a.a.). Enligt Skandinaviska vård- och terapihundsföreningen (2009) får sociala tjänstehundar inte lämplighetstestas före hunden uppnått ett års ålder, därefter påbörjas den riktade utbildningen (a.a.) Vid tidpunkten för införande i tjänst i allmänna lokaler har den sociala tjänsthunden därmed hunnit bli antiallergen med hjälp av schampot. Den del av allergen som utsöndras via hundens saliv försvinner inte med schampot, allergipreventionen här ligger hos hundföraren som får lära hunden att inte slicka på människor (Allergenius 2016).

Sociala tjänstehundar

Skandinaviska vård- och terapihundsföreningen (SVTH) (2009) är en ideell förening som verkar för att det svenska vård- och terapihundsarbetet tillämpas enligt gällande riktlinjer och verkar för utbildning, forskning och fortbildning. SVTH (2009) har sammanställt termer för sociala tjänstehundar och de områden som används. Idag finns godkända utbildningsarrangörer där hundteamen som godkänds i utbildningen erhåller legitimerande id-handling och statusen social tjänstehund med tillhörande tjänstetecken. Benämningen social tjänstehund delas upp i kategorierna besökshund, vårdhund, terapihund, läshund, pedagoghund och skolhund (a.a.).

Sociala tjänstehundar som är utbildade med certifikatet skolhund, är de enda hundarna som är lämplighetstestade för att arbeta med barn under 13 år samt arbetar målinriktat mot läroplaner, remisser eller andra uppdragsbeskrivningar (a.a.). SVTH (2009) beskriver att hundteamen som slutligen diplomas är testade och granskade för att uppfylla kraven för säkert arbete i pressade miljöer. Hundföraren blir särskilt utbildad i att kunna läsa av sin hund med hjälp av signaler och därmed kunna hantera hundens reaktioner i oväntade situationer för att säkerställa en trygg arbetsituation. Som en del av utbildningens krav inför examinering måste hundarna genomgå olika tester för att säkerställa deras mentala stabilitet, detta säkerställer att de utbildade hundarna har kapacitet och stabilitet nog för att kunna möta vuxna och barn med olika beteenden och behov. Individuer med exempelvis otydligt kroppsspråk, avvikande beteende, aggressivitet och utagerande högljuddhet ska bemötas med lugn från hundens håll (a.a.).

Den sociala tjänstehundens effekter

Enligt SVTH (2009) ska den sociala tjänsthunden bland annat verka för att öka verbal och social interaktion, öka självförtroende, minska kognitiva störningar, minska ångest och oro, skapa inre och yttre motivation, öka viljan att interagera med andra och utöka ordförrådet. Effekter som har visat sig i närvaron av en social tjänstehund är exempelvis: ökad trygghet i samband med undersökningar, hunden skapar samtalsämnen, stimulering av minnet och känslan av acceptans a.a.) Studier visar resultat som talar för att hundens närvaro aktivt minskar känslomässiga utbrott och aggressivitet (Dias Marques m.fl. 2015).

PROBLEMFORMULERING

Sociala tjänstehundar har tidigare inte blivit direkt kopplade till skolsköterskans hälsofrämjande insatser. Preventiva och hälsofrämjande insatser mot psykisk

ohälsa inom elevhälsan kombinerat med hundens egenskaper är ett utforskat område som visar en kunskapslucka. Kan den sociala tjänstehunden vara ett verktyg i skolsköterskans förebyggande hälsoarbete som därmed kan bidra till att tidigt kunna identifiera och sätta in insatser till barn med särskilda behov?

TEORETISK REFERENSRAM

Studiens teoretiska referensram utgick från Pender's Health Promotion Model. Pender m.fl. (2015) klargör begreppen omvårdnad, hälsa och sjukdom och visar samtidigt på hur omgivande faktorer som miljö och andra människor påverkar det individuella måendet. Modellen byggs upp med centrala begrepp som omfattar förebyggande och hälsofrämjande arbete och med dess tydliga struktur är modellen väl lämpad för hälsofrämjande arbete med barn och ungdomar (a.a.).

Enligt Pender m.fl. (2015) är miljön definierat som ett fysiskt sammanhang som individen i sig själv kan manipulera, i detta fysiska rum utspelar sig kulturella och sociala roller och miljön är konstant föränderlig. Personen är däremot en produkt som delvis formas utifrån miljöns förutsättningar, personen besitter även en individuellt förvärvat potential som i sin tur bidrar till utvecklingen. Omvårdnad ses som ett gynnsamt samarbete med målsättning att skapa förhållanden som bidrar till god hälsa, samarbetet sker mellan individen och dess omgivande relationer inom familj och samhälle. Pender m.fl. (2015) beskriver enligt modellen begreppet hälsa på individnivå. Här lyfts vikten av personligt tillfredställande relationer med omgivningen men även relationen till sig själv och processen där den egna integriteten och anpassningen till den omgivande miljön växer fram. Enligt modellen kan varje individ uppnå hälsa genom att nyttja den inneboende potentialen, verktyg som kan bidra till att nå hälsa kan vara målinriktat beteende, egenvård och upprätthållandet av sunda relationer. Sjukdom ses däremot som händelser som begränsar eller främjar individen i processen att nå hälsa (a.a.).

SYFTE

Syftet med studien var att belysa variationen i skolsköterskornas upplevelse om möjligheten att använda social tjänstehund inom hälsofrämjande arbete med elever.

METOD

Studien utgick från en kvalitativ ansats. Ansatsen är lämplig när fenomen och människors subjektiva upplevelser av ett fenomen är i fokus (Polit & Beck 2017). Patel och Davidson (2011) menar att genom en kvalitativ ansats finns det inte några möjligheter att i förväg skapa svarsalternativ för informanten utan det sanna svaret på en fråga kan bara komma från informanten själv, baserat på dennes uppfattningar och erfarenheter. Alase (2017) beskriver att den kvalitativa metoden är optimal i sökandet av förståelse för upplevda erfarenheter hos informanterna. Data samlas in via semistrukturerade intervjuer (Kvale m.fl. 2009) och insamlade

data kommer att analyseras stegvis genom Marton och Booth's (1997) beskrivning av fenomenografisk design.

Förförståelse

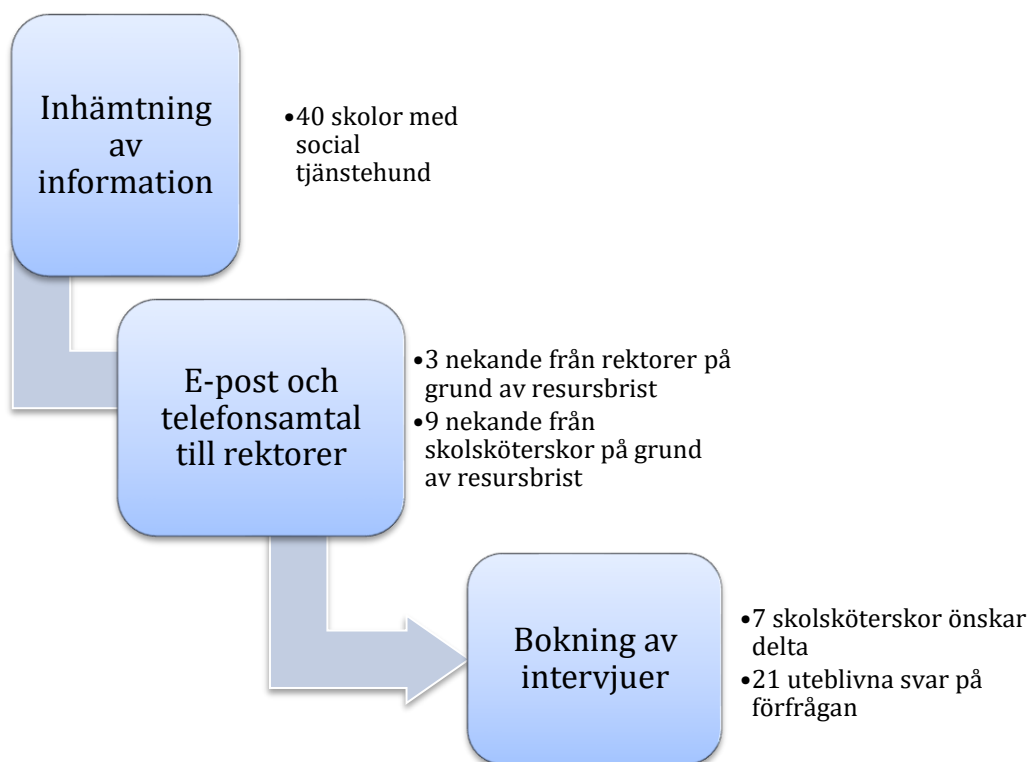
Författarna hade i början av studien lyft fram och medvetandegjort sina tidigare erfarenheter av sociala tjänstehundar och därefter lagt dessa åt sidan för att inte låta personliga tankar och känslor speglas i resultatet av studien. Fokus lades därmed enbart på informanternas egna uppfattningar (Priebe & Landström 2012).

Design

Då studiens syfte ämnade belysa variationen i skolsköterskors upplevelse kring hunden som verktyg, valdes en fenomenografisk design. Fenomenografien skapar en tydlighet i skillnaden mellan första ordningens perspektiv, det som utgör det faktiska fenomenet, mot andra ordningen perspektiv, hur fenomenet uppfattas och tolkas av individen (Marton & Booth 1997). Inom fenomenografien ligger såväl styrkan som svårigheten i faktumet att det är informantens erfarenhet som ska lyftas under intervjun, inte författarens förväntningar på resultatet (Ashworth & Lucas 2000). Människor uppfattar situationer på olika sätt beroende på deras tidigare livserfarenheter (Alexandersson m.fl. 1994). Inom fenomenografien är det enbart möjligt att kommunicera och tolka utifrån den värld individen själv befinner sig i. Genom erfarenheterna skapas uppfattningar och även om två individer befinner framför samma fenomen så bildar deras tidigare erfarenheter variationer i hur världen tolkas (a.a.). Genom analys och kategorisering av intervjumaterialet, bildas slutresultatet i form av utfallsrum som tydliggör uppfattningar och variationer kring fenomenet (Dahlgren & Johansson 2009). Genom fenomenografien finns en möjlighet att undersöka uppfattningar hos olika individer inför ett visst fenomen. Genom kvalitativa intervjuer lyfts informanternas egna tankar och upplevelser och författarna ska undvika att låta sina egna tolkningar och åsikter avspegla sig i resultatet (Alexandersson m.fl. 1994).

Kontext och urval

Efter telefonsamtal med delar av elevhälsovårdsteam i södra Sverige fanns det ingen tydlighet om vilka skolor som erbjuder stöd av sociala tjänstehundar. Därmed utfördes istället internetsökningar över hela Sveriges skolor som i sin tur ledde fram till 40 skolor där sociala tjänstehundar presenterades som en del av verksamheten. Skolorna blev därefter kontaktade och sju av skolornas skolsköterskor anmälde sitt intresse för deltagande i studien (figur 1). Skolsköterskorna representerar skolor i Sverige, årskurser från förskoleklass till gymnasienivå. Antal av informanter som skulle intervjuas var inte förutbestämt. Redan i ett tidigt stadie av intervjuprocessen växte en variation fram ur informanternas upplevelser, efter de första sju intervjuerna avslutades därför datainsamlingen då urvalet ansågs tillräckligt.

Figur 1 Urval

Inklusionskriterier

Yrkeskategorin som undersöktes i studien var skolsköterskor som arbetar på en skola där social tjänstehund används i skolans lärande pedagogik, alternativt att vederbörande har erfarenhet av begreppet sociala tjänstehund sedan tidigare anställning. Kriterierna sattes då en viss förförståelse för fenomenet krävs för att kunna föra ett övergripande resonemang kring ämnet. Samtliga informanter som uppfyllde aktuella kriterier för studien inkluderades, oavsett hur länge vederbörande har arbetat som skolsköterska. Studien genomfördes på skolor över hela Sverige. Syftet med ett nationellt perspektiv var att skapa ett strategiskt urval där informanterna har olika förutsättningar i sin yrkesroll och därmed skapar en varierad bild av fenomenet (Patton 2002). De olika förutsättningarna skapades automatiskt utifrån årskursindelning samt geografisk placering av skolorna. Informanternas yrkesverksamma år som skolsköterska varierade mellan ett till nio år och endast kvinnliga skolsköterskor var representerade i studien.

Exklusionskriterier

Inga skolor eller skolsköterskor som uppfyllde inklusionskravet och önskade delta i studien exkluderades. Vid förfrågan från skolor om kurator eller hundförare fick delta som informanter i intervjun nekades det av undersökningsledarna med anledning att det var skolsköterskans upplevelse av hunden som verktyg som undersöktes.

Intervjuer

Data samlades in via intervjuer med en semistrukturerad intervjuguide. Intervjuer har genomförts via tre personliga besök där båda studieansvariga deltog på den första intervjun och därefter genomfördes intervjuerna enskilt av studieansvariga, tre enskilda videosamtal och ett enskilt telefonsamtal. Intervjuernas utförande

gällande personligt besök, videosamtal eller telefonsamtal bestämdes utefter informantens geografiska placering samt efter informantens egna önskningsar. Den semistrukturerade intervjuguiden utformades för att passa in i studiens valda kontext och syfte. De öppna frågorna skapades då informanterna själva skulle formulera och sätta ord på sina upplevelser kring fenomenet (Larsson & Knutsson Holmström 2012). Intervjuguiden bestod av 9 frågor med syfte att få informanten att prata fritt med egna beskrivningar av sina erfarenheter och upplevelser, öppningsfrågan skrevs utifrån studiens syfte för att bidra till informantens direkta fokus på det fenomen som undersöktes (a.a.). Intervjuerna tog mellan 21-58 minuter att genomföra, medianvärdet på intervjuernas längd låg på 34 minuter.

Datainsamling

Skolsköterskor rekryterades via uppsökande kontakt med rektorer per e-post och telefon. Skolorna där skolsköterskorna var placerade var utvalda utifrån kriteriet att hundassisterade interventioner användes inom delar av undervisningen. Skolorna kontaktades och rektorerna blev således de gatekeepers som Polit och Beck (2017) benämner som auktoriteterna som kan bevilja tillträde i verksamheten. En strategisk urvalsmodell med ett heterogent urval användes i sökandet av informanter. Enligt Patton (2002) bidrar urvalsmodellen till att studien får en varierad och innehållsrik information (a.a.). Studiens urvalsmodell baserades på likheter som social tjänstehund och yrke, skillnaderna låg i geografisk placering och ålderskategori på skola. Författarna valde att använda semistrukturerade intervjuer, frågorna ställdes med hjälp av en intervjuguide där majoriteten av frågorna var öppna. Öppna frågor ger skolsköterskorna möjlighet att själva beskriva sina upplevelser och känslor (Kvale m.fl. 2009). Intervjuerna spelades in med ljudupptagning via mobila enheter, inspelningen lagrades direkt i en skyddad molnlagring och raderades därmed från den mobila enheten. Ljudupptagningen behövdes för att inte författarna skulle missa någon del av samtalet och kunna gå tillbaka för att lyssna av tonlägen och eventuella pauser vid svårformulerade svar. Författarna ville även kunna rikta allt fokus på informanten istället för att samtidigt sitta och anteckna (Kvale m.fl., 2009).

Dataanalys

Samtligt intervjumaterial transkriberades till omkodad text, omkodningen gjordes för att bevara konfidentialiteten gentemot informanterna (Kvale m.fl. 2009). Textmaterialet har under analysprocessen förvarats i ett låst skåp där endast författarna hade tillgång till nyckel. Transkriberad text av intervjutillfällena omfattade mellan tre till nio A4 sidor per informant där det sammanlagda textmaterialet blev totalt 37 sidor.

Analys av data har skett stegvis utifrån Marton och Booth's (1997) beskrivning av fenomenografisk design i tre steg. I kategoriseringen låg stor vikt vid att hitta relationen mellan beskrivningskategorierna och att varje del beskrev upplevelsen av fenomenet. Variationen i dataunderlaget kunde därmed ringas in och avgränsas i kategorierna (a.a.).

Första steget – lära känna data

Första steget innebar att intervjuerna transkriberades ordagrant från ljudfil ner till text. Därefter lästes den transkriberade texten individuellt flertalet gånger med ett induktivt förhållningssätt för att få en god överblick av intervjun. Efter den individuella genomläsningen lästes sedan texten igen gemensamt av båda

författarna. Meningsbärande enheter identifierades och plockades ut ur texten, de meningsbärande enheterna är direkt kopplade till studiens syfte (figur 2, figur 3). De meningsbärande enheterna blev lästa upprepade gånger för att sedan kondenseras och sammanfattas med målet att skapa förståelse för informantens sätt att se fenomenet. I slutet av första steget började variationer visa sig i informanternas upplevelser.

---

*”det händer något med barnen
därinne...eh...det blir nån speciell lugn i
luften och barnen påverkas ju av det
samtidigt som dom sitter och klappar på
hunden”*

Figur 2 exempel på meningsbärande enhet, informant 2

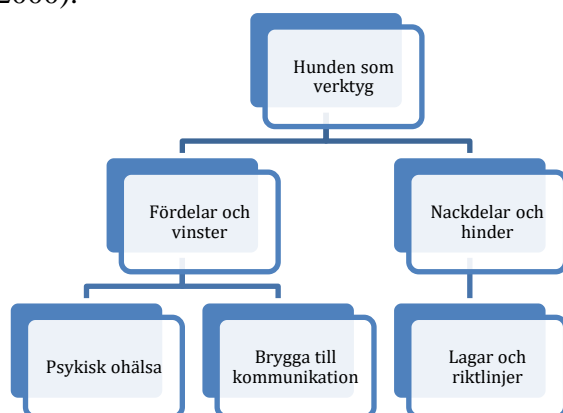
*”jag är tveksam om det behövs...men det
hade nog vart en bonus...”*

Figur 3 exempel på meningsbärande enhet, informant 3

Andra steget – kategorier

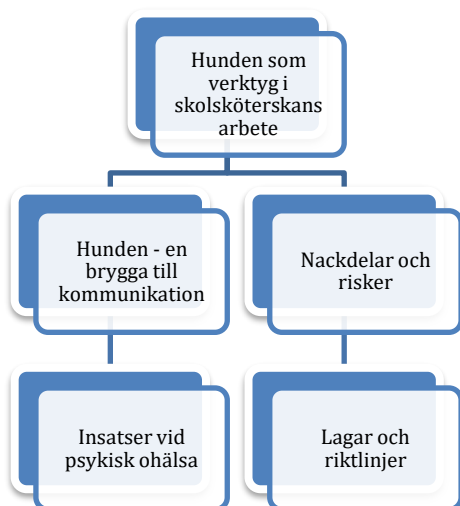
Det andra steget innebar att de kondenserade enheterna jämfördes med varandra för att identifiera variationer och liknande upplevelser. Kategorisering av analysenheterna gjordes därefter för att skapa preliminära kategorier av analysmaterialet (figur 4). Kategorierna var direkt kopplade till studiens undersökta fenomen och speglar informanternas sätt att uppleva fenomenet (Marton 2000).

Figur 4 preliminära kategorier

Tredje steget - utfallsrum

I det tredje steget genomfördes en granskning av de fastställda kategorierna för att säkerställa tydliga gränser mellan kategorierna och därmed identifiera eventuella likheter. Målet var att stegprocessen i analysen skulle utmynna i ett begränsat antal kategorier som sedan låg till grund för studiens slutliga utfallsrum (figur 5). Utfallsrummet syftar till att reflektera kategoriernas förhållande till varandra och därigenom skapar ett slutligt resultat som svarar upp till studiens syfte (Marton 1997).

Figur 5 utfallsrum

ETISKT STÄLLNINGSTAGANDE

Studien utfördes enligt Helsingforsdeklarationens etiska riktlinjer (World Medical Association, 2018). Enligt Malmö universitet (2018) ska studier med känsligt innehåll ansöka om prövning genom fakultetens Etikråd (a.a.). Lagen om etikprövning av forskning som avser människor (2003:460) specificerar villkor där all forskning som uppfyller något av villkoren åligger krav att genomgå etisk prövning (a.a.). Studien berör inte några av villkoren och därmed finns inget krav på etisk prövning i Etikrådet.

Vetenskapsrådet (2018) har sammanställt fyra huvudkrav som står som skydd för den enskilda informanten som deltar i studien. Genom bilaga 1 tillgodosåg studien *informationskravet* då den skriftliga information är ett komplement till den muntliga informationen som informanten erhöll. *Samtyckeskravet* gav informanterna skydd i form av att de själva ägde rätten att ta beslut över sin medverkan, informanten godkände sin medverkan genom skrift och blev även informerad om att godkännandet fortfarande ses som frivilligt och närsomhelst kan avbrytas om så önskades. För de informanter som intervjuades via telefon eller videosamtal lämnades samtyckeskravet muntligen och informanten bekräftade samtycket under ljudinspelningen. *Konfidentialitetskravet* uppfylldes då allt insamlat intervjumaterial avkodades och avidentifierades. Inspelat material raderades efter transkriberingen och det transkriberade materialet har förvarats inlåst i ett skåp där endast författarna har haft tillgång till materialet. Då allt

insamlat material destruerades vid magisteruppsatsens godkännande uppfylls även *nyttjandekravet*, här säkerställdes att studiens material endast användes till den aktuella studien och inte fördes vidare (a.a.).

FRAMTIDA VÄRDE

Författarna önskade tydliggöra huruvida hundassisterade mottagningar hos skolsköterskan kan komma att utgöra en trygghet för de elever som har svårt att skapa relationer där trygga samtal kan äga rum. Genom skolsköterskornas samlade kompetens och erfarenhet kan arbetet med att skapa en realistisk bild om konceptet med social tjänstehund i elevhälsan kan bli genomförbart med konkreta hälsovinster som följd. Magisteruppsatsen kan ligga till grund för fortsatt forskning och utveckling av ett nytt koncept inom elevhälsans hälsofrämjande arbete.

RESULTAT

Studiens utfallsrum resulterade i fem kategorier (figur 5) som blev indelade i en hierarkisk struktur baserat på informanternas relation till ämnet under intervjuerna. Huvudkategorin blev ”hunden som verktyg i skolsköterskans arbete”. Underkategorierna i utfallsrummet blev ”hunden - en brygga till kommunikation”, ”nackdelar och risker”, ”insatser vid psykisk ohälsa” och ”lagar och riktlinjer”. Kategorierna växte fram utifrån informanternas egna upplevelser som förmedlades fritt under intervjuerna. Kategorierna speglade på så vis informanternas upplevelse av fenomenet och lyfte därmed de tankemönster som framkom i datamaterialet. Kategorierna illustrerades med hjälp av exempel från informanternas upplevelser. Genom illustrationen klargjordes kategoriernas förhållande till varandra och utgjorde därmed varandras förutsättningar.

Hunden som verktyg i skolsköterskans arbete

Informanterna redogjorde för hur sociala tjänstehundar redan var involverade i hälsofrämjande insatser bland eleverna. Flertalet skolor hade haft elever med problematisk skolfrånvaro, den sociala tjänstehunden hade blivit involverad i arbetet med eleven vilket resulterade i att närvaron hade ökat och relationen till lärare och hundförare förbättrades. Informanterna beskrev hur elever med social problematik ofta blev missförstådda av kamrater och vuxna och därmed hamnade i ett utanförskap som i sin tur ofta ledde till psykisk ohälsa. Sociala tjänstehundar användes på flertalet skolor som stöd i social träning och i kamratstödande aktiviteter, även som en lugnande faktor för de barn som hade en överaktivitet där fokus saknades. Redogörelser för hur den sociala tjänstehunden använts vid medicinska åtgärder framkom under intervjuerna, hundpromenader för att stärka lungfunktion, lugnande stöd vid vaccinationer, sällskap i vilorummet för elever med psykosomatiska symptom, lugnande stöd vid ångestattacker och taktil närhet vid skoluppgifter som skapar stress hos eleven.

”att barnet får sitta och klappa hundarna och så är vi i hundrummet och ger vaccinationen där. Ja, och det har funkat jättebra.”

Informant 2

Majoriteten av informanterna såg inte den sociala tjänstehunden som ett hinder utan snarare en bonus i arbetet med barnen, däremot tedde sig inte hunden vara ett avgörande behov för en fungerande elevhälsa. Informanterna redovisade användningsområden där hunden hade varit en värdefull resurs i ett vidare utvecklingsarbete. Informanterna hade velat involvera hunden som verktyg i friskvården där uteaktiviteter kunde stimulera till en ökad fysisk aktivitet. Flertalet informanter beskrev hur övervikt tenderade att öka i de yngre årskurserna, idéer presenterades av informanter om att kunna involvera hundpromenader och lekande aktiviteter med hunden. Därmed kan rörelseaktiviteten stimuleras spontant utan att skapa påtvingad stress genom ämnet övervikt och fetma. Informanterna delgav att de stillasittande aktiviteterna under skoltid kombinerat med den ökande skärmanvändningen genererade minskade rörelsetimmar per dygn än tidigare.

Flertalet informanter uttryckte en önskan om att involvera en social tjänstehund i trygghetsarbetet på skolorna där social kompetensutveckling, antimobbningsgrupper och rastaktiviteter kunde utvecklas med hjälp av en hund. En informant uttryckte specifikt en önskan om grupper för konflikthantering där hunden hade varit ett värdefullt redskap för att lugna känslostormarna vid hetsiga diskussioner och därmed skapa rum för förståelse och respekt gentemot varandra. Informanterna beskrev sin roll som skolsköterska där de tydligaste bitarna förutom riktlinjerna vid basprogrammet handlade om insatser för att främja elevernas psykiska miljö. Skolsköterskan fanns på skolan som en kanal för att skapa trygghet i elevens inre värld och bistå vid sociala problem. Det sociala arbetet var stort enligt informanterna och förutom att bistå eleverna med att bevara det friska så var relationsbyggandet och tilliten en av arbetsuppgifternas största ansvarsområden. Eleverna var medvetna om att skolsköterskan hade tystnadsplikt och litade på det, därmed var elevhälsans rum en fördomsfri zon där de ungas problem ofta vädrades och inbyggd ångest släpptes ut. Önskningar framkom om att skolledningen borde satsa på utökade resurser för att ge skolsköterskan mer effektiv tid i det förebyggande arbetet med eleverna.

”...men en rektor som vågar gå outside the box...kanske lite modig då kanske... inte en liten sill som följer strömmen eller så... utan som vågar tänka utanför och faktiskt lyssna...”

Informant 7

Övervikt hos elever togs upp av flertalet informanter som ett ökande problem, informanterna relaterade den stillasittande skolmiljön och utbredda skärmanvändningen som en bidragande orsak. En informant redovisade att 30% av hennes elever uppvisade övervikt vid den senaste scanningen. Svårigheten i att uppmuntra eleverna till ökad motion utan att skapa kroppshets såg skolsköterskorna som en svår balansgång. Genom att kunna använda en hund och gå promenader, utföra lekar och skapa spontana rörelsemönster så kan aktivitet uppmuntras utan att lägga fokus på övervikten i sig. Några skolor hade redan påbörjat denna typen av hälsofrämjande insats där barnen fick följa med ut i naturen på promenader med ett särskilt långkoppel. Kopplet hade flera handtag fastlänkat så många barn kunde följa med och promenera med hunden samtidigt.

Att bryta de stillasittande vanorna under lektionstid var ett återkommande ämne under intervjuerna.

”för att inte bara köra det här med att du måste träna eller röra dig mer för att du behöver gå ner i vikt utan... nå, nu måste hundarna gå ut och gå... nu får ni hänga med här... så man tar det den vägen... så det inte blir så stor grej utav det”

Informant 2

En informant delgav att deras skola använde hunden under raster för att skapa rastaktiviteter för sysslösa barn, hunden bar med sig en liten väska där små aktiviteter fanns nerstoppade. De barn som lätt blev uttråkade eller som saknade socialt umgänge, sökte sig ofta till hunden och fick med hjälp av hundföraren plocka upp en aktivitet. Förutom minskat bus på skolgården hade detta även resulterat i att färre barn sågs isolerade utan kamrater. Hunden fungerade då som en länk i leken vilket underlättade barnets fysiska aktivitet och sociala samspel med sina skolkamrater. Barn med medicinska åkommor som behövde daglig träning och stöttning i vardagen hade blivit hjälpta av skolornas hundar. Även här hade hundarna förutom att bistå barnet med den egentliga problematiken som deras funktionsnedsättning medförde, även skapat en förståelse och brygga till relationen med klasskamraterna som gärna velat bistå i arbetet med hunden.

Pubertetssamtal med ungdomar upplevdes ofta som obehagliga och genanta för många elever enligt informanterna. Tankar lyftes om att hunden hade kunnat vara en avdramatiserande faktor vid samtalen och skapa trygghet som gör samtalen mer givande. Informanterna beskrev hur ungdomarna satt och skruvade sig på stolen och svarade fåordigt på de frågor som ställdes för att sedan rusa ut när samtalet var färdigt. Genom att distrahera eleven med hunden hade eventuellt mer värdefullt arbete kunnat läggas i preventionsarbetet kring kropp, integritet, sexuellt överförbara sjukdomar och fysisk utveckling. Informanterna redogjorde för bilden av hur samhällets och föräldrars krav på de unga ökade, det i sin tur bidrog till en prestationsångest hos eleverna där stress och oro låg i bakgrunden till deras studieresultat. Att få in en hund i arbetet med det psykiska måendet såg informanterna som något positivt då djuren ter sig ha en dämpande effekt hos människan. Majoriteten av informanterna såg hunden som ett kompatibelt verktyg i skolsköterskans roll.

Lagar och riktlinjer

Samtliga informanter redogjorde för etablerade riktlinjer gällande den sociala tjänstehunden. Riktlinjerna upprättades i samband med att hundarna togs in i verksamheten och information till föräldrar, elever och anställda är utskickad. Separata hundrum var etablerade i skolbyggnaden med egna in- och utgångar och samtliga hundar var antingen naturligt antiallergena eller tvättades med allergischampo för att minska risken för belastning av eventuella allergier hos eleverna. Kravet på att de sociala tjänstehundarna ska vara testade, utbildade och certifierade lyftes av informanter som en viktig aspekt. Informanterna delgav att hundarna inte får jobba heltid då lagar styrde deras arbetsmiljö, detta sågs på flera skolor som ett problem då fler barn hade haft nytta av hundens stöd.

Eleverna som träffade hundarna i den pedagogiska verksamheten remitterades via elevhälsoteamet, eleven diskuterades under elevhälsans möten och processer följdes upp. Svårigheten i att delge hundföraren information utan föräldrarnas samtycke hade uppstått då hundföraren inte ingår i elevhälsoteamet och därmed inte innefattades i sekretesspolicyn för elevhälsan. Majoriteten av inblandade föräldrar gav dock sitt medgivande till att eleven togs upp under möten där hundföraren var närvarande. På samtliga skolor stod rektorn som ytterst ansvarig för den verksamhet som hunden deltog i.

*”...ingång så hon behöver liksom inte gå igenom skolan...
ja nog med all hygien och sådär så det har aldrig varit
några problem med några allergier eller någonting...”*

Informant 2

Nackdelar och risker

Kostnadsfrågan var något som samtliga informanter tog upp under intervjuerna, besparingar ledde till att utvecklingsarbeten tog lång tid och det fanns en möjlighet att kunde bli svårt att avbryta en provperiod med hunden när barnen hade vant sig vid att den finns närvarande som ett stöd. Konkreta vinster för elevhälsovården går inte att redogöra för innan eventuell provperiod vilket gör att skolledning och rektorer kan te sig negativa till eventuell satsning. Tidsaspekten lyfts upp under samtliga intervjuer, basprogrammet gick inte att förändra och de administrativa bitarna tog allt mer tid. Ett ansvarsområde med hunden skulle skapa nya arbetsuppgifter och med dagens elevhälsa kunde det vara svårt att hinna med. Informanterna lyfte problemet med att de inte hann lägga så mycket tid på varje elev utan att det psykosociala arbetet gick ut på att finnas till där det behövdes mest akut för stunden. Informanterna uttryckte en känsla av att elevhälsan tog del av ett betungande ansvar på bristfällig bemanning. En informant menade att hundens behov av omsorg kunde komma att ta av elevernas värdefulla tid hos skolsköterskan.

*”att jag skulle ha en hund härinne mitt i skolan blir ju
svårt...jag har så mycket att göra och så med alla
journaler och allt som ska hinnas med för att fånga upp
eleverna...så jag känner att jag saknar resurser redan...
att ha en hund eller så... det blir ju nästan bara
motsatt...det blir ju kanske mer jobb...”*

Informant 6

Attitydförändringar hos skolan och föräldrar var aspekter som förmedlades. Kostnader, allergier, utbildning och bristen på lokaler var bitar som informanterna ansåg var av problematisk karaktär. Likt andra verksamheter byttes ofta ansvariga i ledningen ut och därmed ändrades kontinuerligt visioner och planer, ska konceptet kunna genomföras behövdes en stadigvarande planering med ett väl förankrat processtänk hos ledningen. Föräldrar kunde vara kritiska med anledning av säkerhetstänk, allergisynpunkt och renlighetsaspekter. Flertalet informanter förmedlade att motståndet var stort vid införandet av social tjänstehund i den pedagogiska miljön på skolan. Det förelåg en risk att föräldrars rädslor och tankar kunde utgöra ett hinder för att införa en hund i elevhälsans arbete då föräldrarnas åsikter överförs till eleverna. Elever med hundrädsla kunde komma att undvika elevhälsans lokaler vilket medför att skolsköterskan riskerar att tappa en redan

uppbyggd relation med dessa elever. Alla elever ansågs inte vara i behov av hundens närvaro. De elever som var i behov av minskat stimuli för att kunna fokusera kunde uppleva hunden som ett distraherande moment med resultat att skolsköterskan inte kunde genomföra sina uppgifter. Besök behöver därmed planeras in utefter hundens närvaro vilket skulle medföra ökad belastning.

Praktiska frågor som skötsel, kostnader och ansvar togs spontant upp under några intervjuer. Har skolsköterskan ansvar för hunden så betyder det även att hunden följer med skolsköterskan hem vid dagens slut, att kunna lämna arbetsdagen och fokusera på det vardagliga livet tedde sig som en viktig aspekt då den enskilda individen i praktiken tar med sig en del av jobbet hem. Ska hunden i sin tur tillhöra verksamheten så bör nya planer upprättas för vem som har huvudansvaret och tillgodose hundens behov av kontinuitet. Kontinuiteten för eleverna sågs även som en viktig synpunkt, tillhör hunden skolsköterskan bör en stadigvarande anställning fordras för att undvika uppslitande upplevelser hos de elever som skapat en relation med hunden.

”...om hundarna används i relationsbyggande syfte och dom är uppknutna till en person som sen säger upp sig och byter arbetsplats....så behöver det kanske vara något man behöver fundera kring...”

Informant 4

Hunden – en brygga till kommunikation

Informanter redogjorde för hur hunden skulle kunna agera lockbete för de elever som inte vågade komma och prata om sitt mående eller problem av allvarligare karaktär. Flera informanter berättade om hur skolans hundförare hörde av sig då elever har ventilerat för hunden i hundrummet om situationer eller händelser som är av stor betydelse för barnets fortsatta hälsa. Hunden tedde sig öppna upp för djupare relationer då barnen inte hade samma svårigheter att uttrycka tankar och känslor för ett djur. Under förtroendesamtal och svåra samtal med barnet och dess föräldrar hade hunden kunnat bistå som ett tryggt ankare där eleven kunde fokusera på hundens reaktioner istället för att sitta isolerad på en stol. Även i de dödlägen där barnet är på plats hos elevhälsan men inte vill samtala, hade hunden kunnat vara den distraktion eller avledande faktor som behövs för att barnet ska slappna av och våga prata. Alla informanter höll inte med om detta, hunden kunde istället komma att bli en distraktion för barnet som därmed får svårt att koncentrera sig på det som samtalet handlar om. Svårigheten att balansera hunden som verktyg och inte bryta den direkta kontakten med skolsköterskan tedde sig vara en riskfaktor.

” det hade löst många dödlägen tror jag... när man sitter och lirkar med ungdomarna...och försöker komma ner på deras nivå...”

Informant 7

Insatser vid psykisk ohälsa

Informanterna delgav att ungdomar idag mådde allt sämre. I samtal med elever framkom ofta känslor av misslyckande, utanförskap, sociala problem och betungande känsloliv. Majoriteten av informanterna delgav en önskan om att

skolan borde anpassa sig efter eleverna istället för tvärtom. Skolan var inte anpassad för att hantera allt som eleverna bär med sig i livserfarenhet. Mål och syften ska uppfyllas och personliga svårigheter fick sättas åt sidan. Informanter menade att hunden såg mer av elevernas emotionella barriärer än vad de vuxna kunde göra, när barnen var med hunden utsöndrades hormoner som skapade lugn och barnets oro verkade försvinna för stunden.

”alltså högt tryck på att få komma till där...det är många elever som både har ett stort behov av det...men sen dom som man liksom inte egentligen märker...men som istället drar sig undan och som behöver pushas och lyftas upp...det är ju hunden suverän med...”

Informant 5

Genom hundens närvaro dämpades känslostormarna och barnet sågs lättare kunna kommunicera om vad som känns svårt. Hunden hade visat sig vara värdefull hos barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar där ångestproblematiken var överrepresenterad. Hunden avledde ångesten med utarbetade signaler och närhet vilket hjälpte eleven att återfå kontroll över sina impulser. Elever som var utagerande till följd av social problematik eller instabilt känsloliv blev lugnare och mer harmoniska tillsammans med hunden, impulser kunde kontrolleras och eleven valde att låta hunden bidra till att återfå kontrollen. Informanterna menade att barnen ofta själva sa att hunden inte dömde deras agerande utan visar kärlek oavsett situation. Elever som vägrar närvara på hälsosamtalen på grund av olika anledningar hade kunnat känna stöd av hundens närvaro och därmed känna trygghet i att komma dit, även de elever med språkstörningar hade kunnat nyttja hundens närvaro som ett redskap för minskad stressnivå när formuleringarna och kommunikationen inte räcker till.

”Alla sätt är bra, för den skenar ju, psykisk ohälsa”

Informant 1

Elever som vid upprepade tillfällen hade behövt komma till skolsköterskans vilorum till följd av psykosomatiska symptom vid stress eller ångest hade blivit hjälpta av hundens närvaro. En informant redovisade en stor skillnad i att förkorta tiden i vilorummet sedan hunden och hundföraren togs dit när möjlighet fanns. Informanterna framförde även att den sociala tjänstehunden kunde skapa möjlighet att locka dit de barn och ungdomar som inte aktivt vågar söka hjälp och prata spontant med skolsköterskan på de öppna mottagningarna, fanns hunden närvarande så kunde det vara lättare att be om att få komma in och sitta med hunden en stund än att verbalt uttrycka en önskan om samtal. I den spontana kontakten ansågs skolsköterskan automatiskt få en möjlighet att bygga på en förtroendeingivande relation.

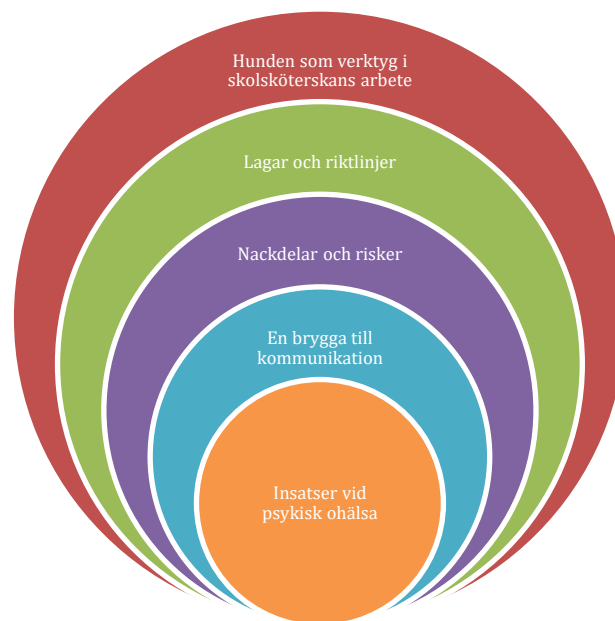
”det är ju lättare att säga att man har ont någonstans än att säga att man går sönder inuti liksom...”

” ...pedagoghund här på mitt rum...så hade det säkert lockat elever hit som vill ta kontakt och som liksom kanske haft hunden som ett dragplåster...”

Informant 4

Studiens utfallsrum

I slutfasen av studiens analys skapades utfallsrummet. Vissa beskrivningskategorier är mer omfattande än andra och innefattar även de mer basala kategorierna. I slutstadiet sammanställdes grafik för att tydliggöra hur kategorierna förhåller sig till varandra och därmed ger varandra förutsättningar för fortsatt utveckling av fenomenet. Studiens utfallsrum skapades genom informanternas upplevda erfarenheter och tankar kring hunden som verktyg i det förebyggande hälsoarbetet. Utfallsrummet startar med ”insatser vid psykisk ohälsa” och avslutas med ”hunden som verktyg i skolsköterskans arbete”.

Figur 6 utfallsrummets kategoriska relationer

Den första kategorin, *insatser vid psykisk ohälsa*, definierade skolsköterskornas upplevelse av hur dagens barn och ungdomar föreföll må allt sämre. Därmed ökade även behovet av att identifiera specifika omvårdnadsbehov och tidiga insatser för att skapa trygghet hos eleven. Majoriteten av informanterna kopplade samman psykosomatiska symtom med elevernas oroliga själsliv, flertalet informanter uttryckte oro över att inte räkna till i arbetet med att tidigt identifiera och nå fram till de elever som kan behöva hjälp. Oavsett vad skolsköterskor kunde möta för svårigheter med eleverna så ansåg majoriteten av informanter att en certifierad social tjänstehund kunde vara *en brygga till kommunikation*. Genom hunden kunde möjligheter öppnas till att nå elever med sociala svårigheter i form av kommunikation, relation och tillit. Även elever som inte vågade eller ville söka aktiv kontakt med skolsköterskan, kunde finna hunden som en anledning att ta

steget att våga gå dit. Informanter verbaliserade en oro för de *nackdelar och risker* som kunde stå till hinder för att förverkliga konceptet med en hund hos skolsköterskan. Allergier, ekonomi, tid och anpassning av lokaler är faktorer som behövdes ses över och diskuteras på högre nivå. Skolans ledning kunde vara negativt inställd och motarbeta eventuella projekt då informanterna menade att det är svårt att förutse vinster av konceptet innan det har provats. Informanter ansåg att den skola som framöver provar att använda hund hos skolsköterskan behövde ha en modig och nytänkande ledning som vågade tänka utanför ramarna. *Lagar och riktlinjer* var utformade för att skapa en trygghet både för den arbetande hunden och för elever och anställda på skolan. Samtliga informanter återgav de riktlinjer deras skolor arbetade efter med de aktuella sociala tjänstehundarna och att det är av stor vikt att dessa följs. Flera informanter berättade att skolan redan använde *hunden som verktyg i skolsköterskans arbete*. Hunden kopplades då samman med elevhälsan bland annat vid social problematik, procedurrädslor, lugnande faktor vid ångestproblematik och stress. Informanterna redovisade flertalet områden där hunden hade varit av stor vikt i framgången med elevernas fortsatta välmående och trygghet i skolan. Under intervjuerna framkom tankar och idéer på hur elevhälsan i framtiden skulle kunna utvecklas med den sociala tjänsthunden för att nå ut till fler unga individer med ett behov av hjälp och stöttning i sin psykiska och fysiska hälsa. Informanterna menade att den aktuella skolsköterskans intresse för hundar villkorade faktumet att hunden hade kunnat användas i elevhälsan. Fanns inte intresset för hundträning så var konceptet inte applicerbart hos den skolsköterskan.

METODDISKUSSION

Urval

Den fenomenografiska designen syftade till att skapa en varierad bild av fenomenet (Larsson & Knutsson Holmström 2012). Ett strategiskt urval gjordes genom att hitta informanter med olika förutsättningar som geografisk placering, ålderskategori på skola och antal år i yrket. Genom det strategiska urvalet skapades förutsättningar för att få en varierad bild av fenomenet (Patton, 2002). De gemensamma faktorerna som utgjorde grunden till urvalet var att informanterna skulle bestå av skolsköterskor på skolor där sociala tjänstehundar användes i skolans pedagogiska verksamhet alternativt att skolsköterskan tidigare hade arbetat på en skola som använde sociala tjänstehundar. Barnsjuksköterskor som inte arbetade på skolor exkluderades från studien då erfarenhet från skolans elevhälsa var ett krav för deltagande. Informanterna rekryterades genom uppsökande kontakt med gatekeepers som förmedlade namn och epostadresser alternativt skickade gatekeepern informationen direkt till aktuell skolsköterska. Gensvaret var sparsamt och flertalet informanter och gatekeepers hänvisade till resursbrist och en överbelastad elevhälsa. I en fenomenografisk studie rekommenderas mellan 20 och 30 informanter (Bowden 2005). Visar sig variation i upplevelser av fenomenet tidigt i analysprocessen kan även studier med färre deltagare lyfta fram viktiga resultat (Larsson & Knutsson Holmström 2012).

Aktuell studie omfattade totalt sju informanter med cirka 37 sidor transkriberad text. Den transkriberade datan påvisade en variation av upplevelser som fanns bland informanterna. Variationen av likheter och skillnader gav resultatet ett tillräckligt stort utfallrum med fem kategorier som påvisade bredden i hur

fenomenet upplevdes inom den aktuella urvalsgruppen. I ett större utbud av informanter hade eventuellt en större variationsbredd kunnat nås där skillnader i upplevelser tydligare hade kunnat lyftas. Genom att samtliga informanter antog ett kritiskt förhållningssätt och förde en aktivt reflekterande dialog kring fenomenet den sociala hunden som verktyg, ansåg författarna att urvalet var tillräckligt stort. Informanterna relaterade hunden som verktyg i egenskap av skolsköterska och förde ett resonemang kring huruvida hunden hade kunnat bistå eleverna och skolsköterskorna i det fortsatta hälsoarbetet med såväl hinder som vinster. Konceptet hunden som verktyg i skolsköterskans förebyggande hälsoarbete är ett fenomen som behöver undersökas vidare för att konkretisera eventuella vinster som följd och för att skapa aktuella handlingsplaner som är väl förankrade med den aktuella verksamheten.

Datainsamling

Genom en fenomenografisk design syftade studien att lyfta informanternas tolkningar och upplevelser av fenomenet (Marton & Booth 1997). Svårigheten i designen låg i att urskilja informantens faktiska erfarenhet från författarnas förväntningar av resultatet (Ashwoorth & Lucas 2000). För att minska författarnas inflytande över resultatet och ge informanten möjlighet att tala fritt, genomfördes studien med hjälp av en semistrukturerad intervjuguide där majoriteten av frågorna var öppna (Kvale m.fl.2009). Genom de öppna frågorna tilläts informanterna att svara fritt utifrån egna tankar och därmed basera sina svar på upplevelser och känslor av fenomenet. Författarna arbetade aktivt med att enbart förhålla sig till intervjuguidens frågor och eventuella följdfrågor under intervjun. Detta för att locka informanten att utveckla sina svar utan att bli påverkad av författarens tankar och förförståelse (a.a.). Flertalet informanter som nekade deltagande i studien hänvisade till tidsbrist och ansträngd arbetssituation. Några tillfrågade informanter efterfrågade enkätformulär som istället kunde fyllas i under lediga stunder. Författarna önskade genom studien fånga deltagarnas upplevelser av fenomenet hunden som verktyg. Upplevelser, tankar och känslor är enligt författarna svåra att mäta genom enkäter. Även om enkäter kan vara kostnadseffektiva och på kort tid samla in information och svar från många informanter kan svaren bli oklara och svåra att sammanställa med bristfälligt resultat som följd (Draper 2004). Enkäter bör vara formulerade enligt en mall som minskar risken för missuppfattningar, att de går att sammanställa enkelt och att det går att mäta det som studiens syfte frågar efter (a.a.). Författarna valde att vidhålla intervjuform som metod för datainsamlingen då det var skolsköterskornas upplevelser och erfarenheter som kunde svara upp till studiens syfte. Genom intervju som metod gavs informanten istället möjlighet att delge sina upplevelser med berättelser och självvalda ord, detta skapade förutsättningar för att förstå informanternas syn på fenomenet (Danielson 2012).

Genom den fenomenografiska designen på studien önskade författarna att informanterna skulle reflektera över fenomenet i sig. Vid svar på intervjufrågorna som upplevdes fåordiga ställdes därför följdfrågor som gav informanten möjlighet att utveckla sitt svar (bilaga 5). En brist i datainsamlingen kan vara att fenomenet den sociala tjänstehunden som verktyg hos skolsköterskan inte är ett verkställt koncept i dagens elevhälsa. De informanter som redan aktivt provat att genom stödinsatser använda hunden som verktyg i det hälsofrämjande arbetet kunde använda reflekterande erfarenheter under intervjun (Barnard m.fl.1999). Informanter som inte nyttjat skolans sociala tjänstehund inom elevhälsan använde sig istället av prereflekterande erfarenheter där nya tankar och ideér väcktes under

intervjuns gång (Marton & Booth 2000). Fler studier behövs där skolsköterskornas hälsofrämjande insatser relateras till hundens inflytande hos eleverna. Genom att konceptet praktiskt utövas kan skolsköterskans förståelse för vilka insatser som kan gynnas alternativt hindras av hundens närvaro identifieras.

Informanterna uttryckte osäkerhet över att kunna svara upp till studiens syfte då kunskapen om sociala tjänstehundar var begränsat. Enligt Ekholm och Fransson (2009) är ett gott samspel mellan intervjuaren och informanten viktigt. Intervjuaren bör vara följsam men neutral, det är intervjuarens uppgift att skapa en trygg miljö för intervjuns genomförande (a.a.). Författarna valde att återge studiens inklusionskriterier för de informanter som uttryckte osäkerhet. Därmed bekräftades för informanten att förkunskap om sociala tjänstehundar inte var det centrala i intervjun. Informanterna delgavs även en kortare beskrivning av studiens design fenomenografi, vilket bidrog till att flera informanter blev tryggade i samtalet då upplevelser av fenomen inte kan vara rätt eller fel utan endast speglar informantens tankevärld (Larsson & Knutsson Holmberg 2012). Genom intervjuguiden skapades en röd tråd under intervjun där informanten kunde konkretisera tankar och upplevelser kring hunden som verktyg. Utformningen av intervjufrågorna bidrog till att informanten tilläts ta pauser och fundera över fenomenet vilket resulterade i att flertalet informanter spontant återkom till frågor de redan hade besvarat med nya funderingar som svar. Under transkriberingarna upplevdes några frågor som överflödiga då de spontant besvarades under andra frågor. För att skapa en öppnare intervjuguide hade således vissa frågor kunnat omarbetats och slagits samman och därmed skapat möjlighet till friare reflektioner. Intervjuernas längd ansågs passande för att informanterna skulle känna sig bekväma i sina reflektioner utan besvärande pauser eller trötthet, samtidigt som informanten fick möjlighet att lyfta sina reflektioner utan tidspress (Kvale & Brinkman 2009).

Dataanalys

Analysen av data utgick från Marton & Booth's (1997) stegvisa process för fenomenografisk design där andra ordningens perspektiv var det centrala i analysprocessen. Genom andra ordningens perspektiv kunde informanternas upplevelse av fenomenet ringas in och centraliseras (Marton & Booth 2011). Genom att lära känna datan och sedan kategorisera analysenheter kunde informanternas kollektiva upplevelser konkretiseras och variationerna blev synliga. Utfallsrummet växte fram i slutet av analysprocessen då kategoriernas gränser blev synliga och där informanternas upplevda erfarenheter gick isär. Enligt Larsson och Knutsson Holmberg (2012) berättar informanter om liknande upplevelser fast med olika uttalanden (a.a.). Utmaningen i att finna likheter och skillnader i informanternas erfarenheter speglade sig i dataanalysen där processen ibland blev svår att tolka. Författarna upplevde det som en fördel att dela arbetsbördan mellan sig i gemensamma genomläsningar då viss data var svåranalyserad. För att minska risken för felkategorisering eller nyansering av textinnehållet arbetade båda författarna gemensamt med textavsnitten genom hela dataanalysen. Det slutliga utfallsrummet reflekterade tydligt kategoriernas förhållande till varandra och resultatet svarar upp till studiens syfte med variationer i informanternas upplevelser i fokus. Önskvärt hade varit om fler tillfrågade informanter hade valt att delta i studien då underliggande meningar hade kunnat analyseras närmare och fler erfarenheter av hunden som verktyg hade kunnat lyftas. Deltagande informanter bidrog med en bred variation av upplevelser och författarna har inte lagt någon värdering i informanternas skilda

inställning till fenomenet som koncept. Att informanterna visade på variation i sin inställning ser författarna som en tillgång i studiens trovärdighet det låga deltagarantalet till trots.

RESULTATDISKUSSION

Studiens resultat visade att majoriteten av skolsköterskor kände sig låsta vid att inte kunna göra mer för sina elever och att den psykiska ohälsan bland unga förelåg sig öka inom alla ålderskategorier. Informanterna lyfte bland annat aspekter som social problematik, utanförskap, ökade prestationskrav och ångest. Föreliggande studies fynd stämde väl överens med tidigare forskning gällande barn och ungdomars psykiska ohälsa (Folkhälsomyndigheten 2018; Gren Landell 2017; Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin 2018; Johansson & Ehnfors 2006; Socialstyrelsen 2017). Informanterna formulerade tankar och funderingar kring huruvida deras arbetsuppgifter hade kunnat underlättas för att nå ut till eleverna och därmed tidigare lyckas identifiera barn och ungdomar i behov av stöd. Arnesdotter (2008) beskriver skolsköterskan som en viktig part för eleverna vilket Solders Wändahl och Milerad (2017) bekräftar. Informanterna lyfte att eleverna såg skolsköterskans rum som en trygg zon där sekretess och uteblivande av dömande är de viktigaste faktorerna för relationen. Svårigheten i att fånga upp elever med behov av stöd är ett återkommande fynd i resultatet. Flertalet informanter menade att många elever isolerade sig och uteblev från all kontakt med skolsköterskan istället för att aktivt söka hjälp. Genom att använda hunden som en inbjudande faktor på skolsköterskans rum förelåg möjligheten att fler elever kunde välja en uppsökande kontakt. För att eleverna ska kunna dra nytta av hälsosamtalen behöver skolsköterskan inge tillit och bemöta eleven med respekt och engagemang (Johansson & Ehnfors 2006). Utanförskap och psykisk ohälsa har större chans att preventivt motverkas om barn och unga fångas upp i ett tidigt skede (Socialstyrelsen 2016). Fynden i studien visar att skolsköterskan blev låst i sin hälsofrämjande roll när elever nekar hälsosamtalen och därmed vägrar dyka upp på inbokade träffar. Enligt Pender's Health Promotion Model besitter varje människa en individuellt förvärvat potential som med hjälp av målinriktad beteende och egenvård kan bidra till att nå hälsa (Pender m.fl. 2015). Genom samarbete mellan individen och dess omgivande relationer kan relationen till sig själv och anpassning till omgivande miljöer stärkas och tryggas (a.a.). Fynd i studien visade att de skolor som använt sociala tjänstehundar i syfte att nå social träning och kamratstödande aktiviteter har haft övervägande positiva resultat med en social kompetensutveckling som vinst. En önskan som framkom under studien var att hunden skulle kunna involveras i trygghetsarbetet på skolan där hunden hade kunnat agera redskap för att dämpa känslostormar vid konflikthantering och guida eleverna genom begrepp som förståelse och respekt.

Studiens resultat visar att nyttan av kontakten mellan barn och djur är övervägande positiv vilket även visats i flertalet studier (Brodie m.fl. 2002; Håkansson 2008; Beetz m.fl. 2011). Tidigare forskning argumenterar för att hunden kan vara nyckeln till en god kommunikation där trygghet och socialt stöd är utmärkande i den öppna dialogen (Friesen 2009; Beetz m.fl. 2011; Thompson 2009). I föreliggande studie framkom fynd där skolans hundförare hade vänt sig till skolsköterskan med information av allvarligare karaktär som elever delgett hunden och hundföraren under skolans pedagogiska verksamhet. Informanterna

menade även att hunden kunde agera isbrytare i situationer där eleven är pressad och därmed låste sig i samtalet. Samtliga informanter höll inte med om att hunden bör användas som en brygga i kommunikationen då hunden istället kunde komma att utgöra en distraktion för barnet. Thompson (2009) menar att det är fördelaktigt att använda sig av hundar i verksamheter för barn då hunden kan bidra till inläring av gränser, interaktion och ansvar. Turcsán m.fl. (2015) lyfter att hunden har en förmåga att läsa av människans emotionella stämningssläge genom kroppsspråk och ansiktsuttryck (a.a.). Informanterna menade att hunden även kunde bidra till ett ökat fysiskt välbefinnande där motion kan stimuleras utan värderande krav samt bistå i medicinska insatser vid tillfällen där procedurrelaterad rädsla annars dominerar.

Hundteam som diplomas ska vara testade och granskade för att klara arbete i pressade miljöer (Svenska teraphundskolan 2009). Informanterna bekräftade i studien att det är en viktig aspekt att hundarna är utbildade och certifierade för att klara psykiskt belastande situationer. Skolor som deltog i studien använde separata hundrum och anti-allergena hundar. Socialstyrelsens (2014) riktlinjer om allergibegränsande åtgärder för hundar i vårdande miljöer tedde sig följas i studiens medverkande verksamheter. Specialschampo som tar bort allergenet i hundens päls nämns under studiens undersökning. Likt Allergenius (2016) redovisar har schampot god effekt då inga negativa aspekter gällande allergi har uppstått i de undersökta skolornas verksamheter. All vård som bedrivs ska vara av säker och av god kvalitet (HSL 1982:736). Genom fynden i föreliggande studie förelåg sig skolorna ha uppfyllt kraven för hundar i vårdande miljöer i förebyggande syfte och hindrade därmed negativa hälsoeffekter hos omgivningen.

Resultatet av studien visade att den sociala tjänstehunden ansågs vara ett högst aktuellt alternativt till verktyg i skolsköterskans hälsofrämjande arbete. Några av informanterna uttryckte att det saknades tillräckliga redskap för att kunna nå sina elever och att hunden hade kunnat vara den saknade länken, medan andra informanter menade att hunden hade kunnat vara en extra bonus till den välfungerande verksamhet som redan bedrevs. Resultat framkom även där planering inför eventuellt införande bör göras då hunden kunde ses som en belastning istället för avlastning och att hänsyn behöver tas till att hunden är en individ som kräver egen omsorg och tid. Det behöver vara en skolsköterska som har den tiden att lägga även på hunden och dess behov. Informanterna förmedlade aspekter som budgeteffektivisering och bristen på resurser i elevhälsan. Ska hunden användas som verktyg behöver skolans ledning vara positiv och aktivt ha mod att driva frågan trots motstånd av omgivning som övriga verksamheter och eventuella negativa föräldrar. Bristfällig bemanning och betungande ansvarsuppgifter ter sig vara ett fynd i studien som kan vara en begränsande faktor i konceptet den sociala tjänstehunden som verktyg. Socialstyrelsen (2016) menar att elevhälsan bör sträva efter en förbättrad hälsa hos eleverna, åtgärder som behöver vidtas ska sätta i relation till kostnader och de effekter insatserna kan bidra till. Resurser bör fördelas efter behov och skapa största möjliga nytta (a.a.).

KONKLUSION

Sociala tjänstehundar förelåg sig vara kompatibla med skolsköterskans hälsofrämjande verksamhet i elevhälsan. Skolsköterskor kände sig många gånger

oroade över elevers psykiska hälsa och saknade tillräckliga resurser för att på effektiva sätt nå ut till elever som inte själva söker aktiv hjälp. Hundar som är certifierade och utbildade för att klara av att möta barn och ungdomar i olika typer av sammanhang ter sig kunna nå fram till individen som en icke dömande part. Detta öppnar upp för en relation där barnet blir tryggt nog att bjuda in till dialog, där den vuxne i elevhälsoteamet får en möjlighet att aktivt tillföra behövda insatser för den aktuella individen. Eventuella hinder som lokaler, rädslor, allergier och säkerhet är reglerade genom etablerade riktlinjer för hundar i vårdande miljöer. De verksamheter som planerar att ta in en social tjänstehund har krav på sig att ta del av aktuella riktlinjer och därmed anpassa verksamheten efter rådande behov. Gällande kostnadseffektivisering och resursbrist behöver projektering utföras där eventuella vinster och förluster kan utvärderas. Likt alla verksamheter under utveckling kan inte resultat utvärderas innan det är beprövat och genomfört.

Utifrån föreliggande studies resultat kombinerat med redovisad forskning ter sig hunden kunna vara en hälsofrämjande vinst inom elevhälsan. Den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar är en växande faktor som inte tycks minska. Elevhälsan bör därmed sträva efter att upptäcka eventuell ohälsa i ett tidigt skede. Genom att använda en social tjänstehund i preventionsarbetet tycks fynden i föreliggande studie visa att eleverna ges ökade förutsättningar till att klara sina studier och uppväxt med en god hälsa, såväl fysisk som psykisk. Fortsatt forskning inom området rekommenderas då studiens fynd visade på resultat där flertalet områden inom elevhälsans hälsofrämjande insatser hade kunnat underlättas med den sociala tjänstehunden som verktyg. Vidare forskning kan bidra till att fylla den kunskapslucka som finns idag och bistå elevhälsans arbete i strävan efter en förbättrad hälsa för eleverna och därmed en förhöjd livskvalitet. Forskning och klinisk arbete kan skapa en tydlig bild där resultaten kan sättas i direkt relation till kostnader och effekten av insatserna.

FÖRFATTARNAS INSATSER

Båda författarna har varit delaktiga i samtliga moment i skrivandet av magisteruppsatsen. Författarna har valt att fördela artiklar, litteratur och skrivande i form av tidsåtgång så arbetsbördan ligger jämnt på båda parter. Författarna genomförde första intervjun tillsammans och resterande intervjuer en och en. Transkriberingen delades upp jämnt mellan parterna. Genomläsningen av det transkriberade materialet gjordes först individuellt och sedan gemensamt och analysen av materialet genomfördes därefter gemensamt. Samtliga stycken i uppsatsen skrevs tillsammans för att skapa nyansering och ett öppet synsätt i textmassan.

REFERENSER

Alase A, (2017) The Interpretative Phenomenological Analysis (IPA): A guide to a good qualitative research approach. *International Journal of Education and Literacy Studies*. 5, 9-19.

Alexanderson M, Barbosa da Silva A, Eliasson Lappalainen R, Larsson S, Lindgren G, Sjöström U, Wahlberg V, (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Stockholm, Liber.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter 2001:1

Arnesdotter Å, Olander Å, Ragneskog H, (2008) Hälsosamtalet – en utmaning för skolsköterskan. *Vård i Norden*. 28, 57-59.

Ashworth P, Lucas U, (2000) Achieving empathy and engagement: a practical approach to the design, conduct and reporting of phenomenographic research. *Studies in higher education*. 25, 295-308.

Backman J, (2008) *Rapporter och uppsatser*. Lund, Studentlitteratur.

Barker R, Knisley J, Barker S, Cobb R, Schubert C, (2012) Preliminary investigation of employees dog presence on stress and organizational perceptions. *International Journal of Workplace Health Management*. 5, 15-30.

Barnard A, McCoster H, Gerber R, (1999) Phenomenography: A Qualitative Research Approach for Exploring Understanding in Health Care. *Qualitative Health Research*. 9, 212-226.

Beetz A, Kotrschal K, Turner D, Hediger K, Uvnäs-Moberg K, Julius H, (2011) The effect of a real dog, toy dog and friendly person on insecurely attached children during a stressful task: An exploration study. *Anthrozoös*. 24. 349-368.

Borup I, Holstein B-E, (2006) Does poor school satisfaction inhibit positive outcome of health promotion at school? A cross-sectional study of schoolchildrens response to health dialogues with school health nurses. *Journal of Adolescent Health*. 38, 758-760.

Bowden J, (2005) *Reflection of the phenomenographic team research process*. I: Bowden J, Green P, (Red.) *Doing Developmental Phenomenography (1:a upplagan)*. Melbourne, RMIT University Press.

Brodie SJ, Biley FC, Shewring M, (2002) An exploration of the potential risks associated with using pet therapy in healthcare settings. *Journal of clinical nursing*, 11, 444-456.

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (2018) *Uppföljning av första linjen psykisk ohälsa barn och unga* ><https://www.folkhalsoguiden.se/>< PDF (2019-01-01)

Dahlgren L-O, Johansson K, (2009) *Fenomenografi*. I: Fejes A, Thornberg R, (Red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm, Liber.

- Danielson E, (2012) *Kvalitativ forskningsintervju*. I: Henricson M, (Red.) *Vetenskaplig teori och metod* (1:a upplagan). Lund, Studentlitteratur.
- Dias Marques M-I, Cruz Mendes A, Ferreira de Magalhães Gamito A-I, De Sousa L, (2015) Effectiveness of animal-assisted interventions in preventing violence in acute psychiatric inpatients. *Revista de Enfermagem Referência*. 5, 47-56.
- Draper J, (2004) *The relationship between research question and research design*. I: Crookes P, Davies S, (Red). *Research into practise: Essential Skills For Reading And Applying Research In Nursing And Health Care*. Edinburgh, Balliere Tindall.
- Ekholm M, Fransson A, (2009) *Praktisk intervjuteknik*. Stockholm, Norstedts akademiska förlag.
- Folkhälsomyndigheten, (2018) *Brister i skolan kan förklara ökande psykisk ohälsa* ><https://www.folkhalsomyndigheten.se/>< HTML (2018-11-28)
- Friesen L, (2009) Exploring Animal-Assisted Programs with children in School and Therapeutic Contexts. *Early childhood education Journal*. 37, 261-267.
- González Ramírez M-T, Ortiz Jimenez X-A, Landero Hernández R, (2013) Cognitive Behavioral Therapy and Animal-Assisted Therapy: Stress Management for Adults. *Alternative & Complementary Therapies*, 19, 270-275.
- Gren Landell M, (2017) *Barn med oro, rädsla och ångest*. I: Milerad J, Lindgren C, (Red.) *Evidensbaserad elevhälsa* (2:a upplagan). Lund, Studentlitteratur.
- Håkansson M, (2008) *Husdjur och folkhälsa. En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och lantbrukets djur för människors hälsa*. Sveriges lantbruksuniversitet och Agroväst.
- Hälso- och sjukvårdslagen, 1982:736
- Johansson A, Ehnfors M, (2006) Mental health-promoting dialogue of school nurses from the perspective of adolescent pupils. *Vård i Norden*, 26, 10-13.
- Kvale S, Brinkman S, Torhell S-E, (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur.
- Lakatos G, Gácsi M, Topál J, Miklósi, Á, (2011). Comprehension and utilisation of pointing gestures and gazing in dog-human communication in relatively complex situations. *Animal Cognition*, 15, 201-213
- Larsson J, Knutsson Holmberg I, (2012) *Fenomenografi*. I: Henricson M, (Red.) *Vetenskaplig teori och metod* (1:a upplagan). Lund, Studentlitteratur.
- Lagen om etikprövning av forskning som avser människor, 2003:460
- Malmö Universitet, (2018) *Etikprövning för etiskt känsliga studentarbeten* ><https://www.mau.se/>< HTML (2018-12-16)

- Marton F, Booth S, (1997) *Learning and awareness*. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Incorporate
- Marton F, Booth S, (2000) *Om lärande*. Lund, Studentlitteratur
- McKinley J, Sambrook T, (2000) Use of human-given cues by domestic dogs (*Canis familiaris*) and horses (*Equus caballus*). *Animal Cognition*, 3, 13-22
- Patel R, Davidson B, (2011) *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera om undersökning*. Lund, Studentlitteratur.
- Patton M, (2002) *Qualitative research & evaluation methods*. London, Sage publications.
- Pender, N-J, Murdaugh C, Parsons M-A, (2015) *Health promotion in nursing practice*. Pearson Education, Upper Saddle River.
- Priebe G & Landström C, (2012) *Den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar - grundläggande vetenskapsteori*. I: Henricson M (red). Vetenskaplig teori och metod (1:a upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Skollagen, 2010:800
- Socialstyrelsen (2010) *Blyga och ängsliga barn* ><https://www.socialstyrelsen.se/>< PDF (2018-12-07)
- Socialstyrelsen, (2014) *Hundar i vård och omsorg – vägledning till gällande regelverk* ><https://www.socialstyrelsen.se/>< PDF (2018-12-02)
- Socialstyrelsen, (2016) *Vägledning för elevhälsan* ><https://www.socialstyrelsen.se/>< PDF (2018-12-01)
- Socialstyrelsen, (2017) *Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna* ><https://www.socialstyrelsen.se/>< PDF (2019-01-01)
- Stefanini M, Martino A, Allori P, Galeotti F, Tani F, (2015). The use of Animal Assisted Therapy in adolescents with acute mental disorders: A randomized controlled study. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 21, 42-46.
- Thompson M, (2009) Animal-Assisted Play Therapy: Canines As Co-Therapists. *Compelling Counseling Interventions*. 18, 199-209.
- Turcsán B, Szántho F, Miklósi Á, Kubinyi, E, (2015). Fetching what the owner prefers? Dogs recognize disgust and happiness in human behavior. *Animal Cognition*, 18, 83-94.
- Unicef, (2018) *Barnkonventionen* ><https://www.unicef.se/>< HTML (2018-11-29)
- Vetenskapsrådet, (2018) ><http://www.codex.vr.se/>< PDF (2018-12-23)

Welch Holmes B, Sheetz A (2016) Role of the school nurse in providing school health services. *Pediatrics*, 137 (6), 34-39.

World Health Organization, (2018) *Child and adolescent mental health*.
><https://www.who.int/>< HTML (2019-05-29)

World Medical Association (WMA), (2018) *WMA declaration of Helsinki – Ethical principles for medical research involving human subjects*.
><https://www.wma.net/> < (2019-01-11)

Projektets titel: Variationer i skolsköterskans upplevelse av hunden som verktyg inom hälsofrämjande arbete – en kvalitativ intervjustudie	Datum: 2019-01-01
Studieansvariga: Louise Tigerhielm Louise tigerhielm@live.se Pär Tigerhielm tigerhielm@outlook.com	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040- 6657000 Utbildning: Specialistsjuksköterskeprogrammet hälso- och sjukvård för barn och ungdom Nivå:Avancerad
<p>Vi är två legitimerade sjuksköterskor som för närvarande läser specialistsjuksköterskeprogrammet med inriktning mot hälso- och sjukvård för barn och ungdom vid Malmö Universitet. Vi genomför vår magisteruppsats i form av en kvalitativ intervjustudie med syfte att belysa skolsköterskans upplevelse av möjligheten att använda social tjänstehund i det hälsofrämjande arbetet med eleverna.</p> <p>Nyttan med denna studie kan vara att skapa nya möjligheter i skolsköterskans fortsatta arbete för att nå elever med sociala svårigheter. Kunskapen du besitter är värdefull i sökandet efter inställningar och eventuella tankar kring det nya konceptet. Urvalskriteriet för studien är att du arbetar som skolsköterska på en skola där skolhund används i den lärande pedagogiken, alternativt att du har tidigare erfarenhet av begreppet sociala tjänstehund. Urvalskriteriet är valt utifrån undersökningens syfte där en förförståelse av begreppet sociala tjänstehund krävs för att kunna föra en adekvat dialog kring problemformuleringen.</p> <p>Datainsamlingen kommer att ske genom intervjuer på en lämplig plats som du själv väljer. Intervjun beräknas ta 45-60minuter och kommer att spelas in på ljudfil och kommer sedan att skrivas ut. Materialet bearbetas, analyseras och sammanställs sedan till ett resultat. Konfidentialitet eftersträvas i undersökningen genom att ingen obehörig får ta del av materialet. Materialet förvaras så att det bara är åtkomligt för oss som är undersökningsledare. I rapporteringen av resultatet i form av en magisteruppsats på Malmö universitet eller i annan form av publicering kommer informanterna att aidentifieras så att det inte går att koppla resultatet till dig. Deltagandet i studien bygger på frivillighet och samtycke och kan närsomhelst avbrytas utan vidare förklaring om så önskas.</p> <p>Härmed tillfrågas Du om deltagande i studien</p> <p>Med vänliga hälsningar</p> <p>Louise Tigerhielm och Pär Tigerhielm</p>	

Samtycke från deltagare i projektet

Bilaga 2

Projektets titel: Variationer i skolsköterskornas upplevelse av hunden som verktyg inom hälsofrämjande arbete – en kvalitativ intervjustudie	Datum: 2019-01-01
Studieansvariga: Louise Tigerhielm Louise tigerhielm@live.se Pär Tigerhielm tigerhielm@outlook.com	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000 Utbildning: Specialistsjuksköterskeprogrammet hälso- och sjukvård för barn och ungdom
<p>Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.</p>	
<p>Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående undersökning:</p> <p>Datum: .....</p> <p>Deltagarens underskrift: .....</p>	

Undertecknat medgivande från handledare

Bilaga 3

Projektets titel: Variationer i skolsköterskornas upplevelse av hunden som verktyg inom hälsofrämjande arbete – en kvalitativ intervjustudie

Studieansvariga: Louise Tigerhielm och Pär Tigerhielm

Utbildning / nivå: Specialistsjuksköterskeprogrammet hälso- och sjukvård för barn och ungdom / avancerad nivå

Handledare:

.....

Datum: .....

Underskrift: .....

Namnförtydligande: .....

Tillstånd från verksamhetschef/motsvarande

Bilaga 4

Projektets titel: Variationer i skolsköterskornas upplevelse av hunden som verktyg inom hälsofrämjande arbete – en kvalitativ intervjustudie

Studieansvariga: Louise Tigerhielm och Pär Tigerhielm

Utbildning / nivå: Specialistsjuksköterskeprogrammet hälso- och sjukvård för barn och ungdom / avancerad nivå

Härmed ger jag följande studenter vid Malmö universitet tillstånd att genomföra ovanstående undersökning i min verksamhet.

Namn: Louise Tigerhielm och Pär Tigerhielm
.....

Verksamhetschef/motsvarande vid:
.....

Datum: .....

Underskrift: .....

Namnförtydligande: .....

INTERVJUGUIDE

1. Beskriv dina erfarenheter kring att arbeta med social tjänstehund i skolans värld.
2. Hur länge har du arbetat som skolsköterska på en skola där det finns en social tjänstehund?
3. Vilka åldersklasser finns det på din skola?
4. Beskriv hur tjänstehunden arbetar på din skola
  - Hur används hunden?
5. Finns det situationer i skolsköterskans arbete där en hund skulle kunna komplettera dig?
6. Kan du beskriva en eller flera sådana situationer?
7. På vilket sätt skulle en tjänstehund kunna bidra till din yrkesutövning?
8. Har du någon uppfattning om en social tjänstehund skulle kunna bidra till att i ett tidigare skede nå barn med särskilda behov?
  - Varför tror du att det skulle vara bra / dåligt? Kan du utveckla det?
9. Har du några fler erfarenheter kring ämnet som du vill berätta om?

Exempel på utvidgade följdfrågor:

- Kan du utveckla det?
- Kan du beskriva det?
- I vilket sammanhang?
- På vilket sätt?
- Hur?
- Vilka elever?
- Kan du ge exempel på situationer?